

Téma 9 - Vtělení

Vtělení je důkaz par excellence (po výtce) Lásky Boha k lidem, neboť v něm je to Bůh sám, kdo se dává lidem a bere na sebe účast na lidské přirozenosti v jednotě osoby.

14.01.2018

PDF ► Vtělení

1. Dílo vtělení

Přijetí lidské přirozenosti Krista
Osobou Slova je dílem tří božských

Osob. Vtělení Boha je vtělením Syna, ne Otce ani Ducha svatého. Přesto však bylo vtělení dílem celé Trojice. Proto je v Písmu svatém někdy připisováno Bohu Otci (Žid 10, 5; Gal 4, 4) nebo samotnému Synu (Flm 2, 7) nebo Duchu svatému (Lk 1, 35; Mt 1, 20). Zdůrazňuje se tak, že dílo vtělení byl jeden jediný čin společný všem třem božským osobám. Svatý Augustin vysvětloval, že „to, že Maria počala a porodila, je dílem Trojice, neboť díla Trojice jsou nerozdělitelná“. ¹Jde o božské působení *ad extra*, jehož účinky jsou mimo Boha, ve stvoření, neboť jsou společným dílem tří božských osob. Je totiž jen jedno jediné božské Bytí, které je samotnou nekonečnou Boží mocí (srov. Katechismus, 258).

Vtělení Slova neovlivňuje Boží svobodu, protože Bůh mohl rozhodnout, že se Syn nevtělí nebo že se vtělí jiná božská osoba. Nicméně že Bůh je nekonečně svobodný

neznamená, že by jeho rozhodnutí byla nahodilá, ani se tím nepopírá, že důvodem jeho jednání je láska. Teologové proto hledají důvody prospěšnosti, jež lze rozeznat v různých Božích rozhodnutích tak, jak se projevují v současné ekonomii spásy. Snaží se pouze zdůraznit obdivuhodnou moudrost a soudržnost, jež existuje v celém Božím díle, ne eventuální nutnost v Bohu.

2. Panna Maria, Matka Boží

Spolu s vtělením Slova bylo od věčnosti předurčeno, aby se Panna Maria stala Matkou Boží: „Maria je v Kristově tajemství přítomna již „před stvořením světa“ jako ta, kterou Otec „vyvolil“ za matku svého Syna před jeho vtělením a kterou si spolu s Otcem vyvolil také Syn a od věčnosti ji svěřil Duchu svatému.“² Boží vyvolení respektuje svobodu Panny Marie, neboť „Otec milosrdenství

chtěl, aby vtělení předcházel souhlas předurčené matky, aby tak, jako kdysi žena přispěla k smrti, žena přispěla k životu (LG 56; srov. 61)“ (Katechismus, 488). Již od pradávna proto církevní otcové viděli v Marii novou Evu.

„K tomu, aby Maria byla matkou Spasitele, ‚byla od věčnosti obdařena dary hodnými tak velkého úkolu‘ (LG 56)“ (Katechismus, 490). Svatý archanděl Gabriel ji při zvěstování zdraví jako „milostiplnou“ (Lk 1, 28). Ještě před vtělením Slova byla Maria díky své odpovědi na Boží dary plná milosti. Milost, kterou Maria obdržela, ji činí milou Bohu a připravuje ji nato, aby se stala panenskou Matkou Spasitele. Plně nesena milostí Boží, mohla dát svobodný souhlas ke svému vyvolení (srov. Katechismus, 490). „A tak se Maria, souhlasící s Božím slovem, stala matkou Ježíšovou. Přijala spásnou Boží vůli celým srdcem a

bez jakékoli zábrany hříchů,
zasvětila se cele jako služebnice Páně
osobě a dílu svého syna a pod ním a s
ním – z milosti všemohoucího Boha –
sloužila tajemství vykoupení (srov.
LG 56)“ (Katechismus, 494). Východní
otcové nazývají Matku Boží „celou
svatou“ a „slaví ji jako ,nedotčenou
jakoukoliv poskvrnou hříchu, takřka
modelovanou Duchem svatým a
vytvořenou jako nové stvoření“ (LG
56). Z Boží milosti zůstala Maria po
celý svůj život nedotčena jakýmkoli
osobním hříchem“ (Katechismus,
493).

Maria byla vykoupěna od svého
početí: „To hlásá dogma o
Neposkvrněném početí, které
vyhlásil roku 1854 papež Pius IX:
,Blahoslavená Panna Maria byla od
prvního okamžiku svého početí pro
zvláštní milost a výsadu
všemohoucího Boha, vzhledem k
zásluhám Ježíše Krista, Spasitele
lidského rodu, uchráněna jakékoliv

poskvrny dědičného hříchu‘ (DS 2803)“ (Katechismus, 491).

Neposkvrněné početí zjevuje nezaslouženou lásku Boha, protože bylo iniciativou Boha a ne Mariinou, nýbrž Kristovou zásluhou. „Tento „jas jedinečné svatosti“, kterým je Maria „ozdobena od prvního okamžiku svého početí“, dostává zcela od Krista: „Byla vykoupena vznešenějším způsobem vzhledem k zásluhám svého Syna“ (LG 53)“ (Katechismus, 492).

Panna Maria je Boží Matkou: „Vždyť ten, kterého počala z Ducha svatého a který se stal skutečně jejím synem, není nikdo jiný než věčný Syn Otce, druhá osoba Nejsvětější Trojice. Církev vyznává, že Maria je skutečně *Bohorodička* (srov. DS 252)“ (Katechismus, 495).

Jistěže nezplodila božství, ale lidské tělo Slova, k němuž se ihned připojila jeho rozumová duše, stvořená

Bohem jako všechny ostatní. Tím vznikla lidská přirozenost, která byla v tom samém okamžiku přijata Slovem.

Maria byla vždy Panna. Od pradávna církev vyznává v krédu a slaví ve své liturgii „Marii jako (...) vždy Pannu (LG 52)“ (Katechismus, 499; srov. Katechismus, 496–507). Tato víra církve se odráží ve starobylé formulaci: „Panna před porodem, při porodu a po porodu“. Od počátku „církev vyznávala, že Ježíš byl počat v lůně Panny Marie pouze mocí Ducha svatého, a zdůrazňovala také tělesný aspekt této události: Ježíš byl počat „*absque semine ex Spiritu Sancto*“ (lateránský koncil v roce 649; DS 503), to je, „bez mužského semene, působením Ducha svatého“ (Katechismus, 496).

Maria byla Pannou i při porodu, neboť „ho porodila bez újmy na svém panenství, stejně jako neztratila své

panenství při jeho početí (...) Ježíš Kristus se narodil obdivuhodným způsobem z panenského lůna“.

³ „Kristovo narození, její panenskou čistotu neporušilo, nýbrž posvětilo“ (LG 57)“ (Katechismus, 499). Maria zůstala navždy Pannou i po porodu. Církevní otcové ve svých evangelijních výkladech a ve svých odpovědích na různé námitky vždy zdůrazňovali tuto skutečnost, která zjevuje Mariinu naprostou vnímavost a odevzdanost do Božího plánu spásy. Svatý Basil to shrnul slovy: „Milovníci Krista nemohou připustit, že by Boží Matka mohla v nějakém okamžiku přestat být pannou“. ⁴ _

Maria byla vzata do nebe. „Když konečně neposkvrněná Panna, která byla uchráněna od jakékoli poskvrny dědičné viny, dokončila svůj pozemský život, byla s tělem i duší vzata do nebeské slávy a vyvýšena Pánem jako královna všeho tvorstva,

aby se dokonaleji připodobnila svému synu, Pánu pánů a vítězi nad hříchem a smrtí.“⁵ Nanebevzetí Panny Marie předjímá vzkříšení ostatních křesťanů (srov. Katechismus, 966). Mariin královský úřad je založen na jejím Božím mateřství a na jejím spojení s dílem vykoupení.⁶ 1. listopadu roku 1954 Pius XII. ustanovil svátek Panny Marie Královny.⁷

Maria je Matka Vykupitele. Její božské mateřství proto znamená i spolupráci na spáse lidí: „A tak se Maria, dcera Adamova, souhlasící s Božím slovem a bez jakékoli zábrany hříchu, zasvětila cele jako služebnice Páně osobě a dílu svého syna a pod ním a s ním – z milosti všemohoucího Boha – sloužila tajemství vykoupení. Právem tedy svatí otcové soudí, že Maria nebyla použita Bohem jen trpně, nýbrž že ze svobodné víry a poslušnosti spolupracovala na lidské spáse.“⁸ Tato spolupráce se projevuje

také v jejím duchovním mateřství. Maria, nová Eva, je skutečnou matkou lidí v řádu milosti, neboť spolupracuje při zrození milosti k životu a na duchovním rozvoji věřících: Maria „zcela zvláštním způsobem spolupracovala na díle Spasitelově poslušností, vírou, nadějí a vroucí láskou pro obnovení nadpřirozeného života a duší. Proto se stala naší Matkou v řádu milosti“.⁹ (srov. Katechismus, 968). Maria je také prostřednice a její mateřské prostřednictví, vždy podřízené jedinému prostřednictví Kristovu, začalo s *fiat* při zvěstování a trvá nadále i v nebi, neboť „když byla vzata do nebe, neopustila tento spásný úkon, ale nadále nám získává dary věčné spásy svými mnohonásobnými přímluvami... Proto je blahoslavená Panna vzývána v církvi jako přímluvkyně, pomocnice, ochránkyně a prostřednice“¹⁰ (srov. Katechismus, 969).

Maria je předobraz a model církve: „Panna Maria je pro církev vzorem víry a lásky. „Proto je oslavována jako vynikající a zcela jedinečný člen církve“ (LG 53) ,a je předobraz (typus) církve“ (LG 63)“ (Katechismus, 967). Pavel VI. jmenoval 21. 11. 1964 slavnostně Marii Matkou církve, aby zdůraznil výslovným způsobem mateřskou funkci, kterou Panna Maria má u křesťanského lidu. ¹¹

Vzhledem k tomu, co jsme právě vysvětlili, se rozumí, že úcta církve k Nejsvětější Panně Marii je niterným prvkem křesťanského kultu. ¹² „Už od nejstarších dob je blahoslavená Panna uctívána pod názvem „Bohorodička“ a věřící se v modlitbách utíkají pod její ochranu ve všech nebezpečích a potřebách... Tato úcta...je sice zcela jedinečná, ale podstatně se liší od úcty klanění, která se vzdává vtělenému Slovu stejně jako Otci a Duchu svatému, ale velmi ji podporuje.“ ¹³ Úcta k Panně

Marii „nachází svůj výraz v liturgických svátcích, zasvěcených Matce Boží (srov. SC 103) a v mariánské modlitbě svatého růžence“ (Katechismus, 971).

3. Předobrazy a proroctví o vtělení

V předchozím tématu jsme viděli, že Bůh po hříchu našich prarodičů Adama a Evy neopustil člověka, ale přislíbil mu Spasitele (srov. Gn 3, 15; Katechismus, 410).

Po prvotním hříchu a příslibu Vykupitele se Bůh sám opět chápe iniciativy a ustanovuje s lidmi smlouvu: s Noem po potopě (srov. Gn 9–10) a dále především s Abrahámem (srov. Gn 15–17), kterému slíbil početné potomstvo, z něhož učiní velký národ, jemuž dá novou zemi, a v němž budou jednou požehnány všechny národy. Smlouva byla později obnovena s Izákem (srov. Gn 26, 2–5) a s Jákobem (srov. Gn 28, 12–15; 35, 9–12). Ve Starém zákoně

dosahuje smlouva svého plného vyjádření u Mojžíše (srov. Ex 6,2–8; Ex 19–34).

Důležitým okamžikem v dějinách vztahu mezi Bohem a Izraelem bylo Náatanovo proroctví (srov. 2Sam 7, 7–15), v kterém se oznamuje, že Mesiáš vyjde z Davidova pokolení a bude kralovat nade všemi národy, nejen nad Izraelem. V dalších prorockých textech se o Mesiáši říká, že k jeho narození dojde v Betlémě (srov. Mich 5, 1), že bude patřit k rodu Davidovu (srov. Iz 11, 1; Jer 23, 5); že mu bude dáno jméno „Emmanuel“, to je Bůh s námi (srov. Iz 7, 14); že se bude jmenovat „mocný Bůh, věčný Otec, kníže pokoje“ (Iz 9, 5) atd. Vedle těchto textů, které popisují Mesiáše jako krále a potomka Davidova, existují ještě další texty, které vypráví, rovněž prorockým způsobem, o vykupitelském poslání Mesiáše, zvaného Hospodinův služebník, služebník bolesti, který na

sebe vezme usmíření a pokoj (srov. Ef 2, 14–18): Iz 42, 1–7; 49, 1–9; 50, 4–9; 52, 13–53, 12. V tomto kontextu je důležitý text z knihy proroka Daniela (Dan 7, 13–14) o Synu člověka, který tajemným způsobem skrze pokoru a ponížení překoná situaci lidí a obnoví mesiášské království v jeho konečné fázi (srov. Katechismus, 440).

Hlavními předobrazy Vykupitele ve Starém zákoně jsou nevinný Ábel, velekněz Melchisedech, obětování Izáka, Josef prodaný svými bratry na poušti a prorok Jonáš.

4. Kristova jména

Je mnoho jmen a titulů připisovaných Kristu teology a duchovními autory během staletí. Některé jsou převzaté ze Starého zákona, jiné z Nového zákona. Některé používá a přijímá sám Ježíš; další mu byla přidělena církví v

průběhu staletí. Zde se podíváme na ta nejdůležitější a nejobvyklejší.

Ježíš (srov. Katechismus, 430–435), což v hebrejštině znamená „Bůh zachraňuje“: „Anděl Gabriel ho při zvěstování nazývá jeho vlastním jménem Ježíš; toto jméno vyjadřuje zároveň jeho totožnost i jeho poslání“ (Katechismus, 430), to jest On je Syn Boží, který se stal člověkem, aby spasil „svůj lid od hříchů“ (Mt 1, 21). Ježíšovo jméno „znamená, že jméno samého Boha je přítomno v osobě jeho Syna (srov. Sk 5, 41; 3 Jan 7), který se stal člověkem kvůli všeobecnému a definitivnímu vykoupení z hříchů. Jen jméno Boží přináší spásu (srov. Jan 3, 18; Sk 2, 21), a napříště ho mohou všichni vzývat, neboť vtělením se Bůh spojil se všemi lidmi“ (Katechismus, 432). Ježíšovo jméno je v srdci křesťanské modlitby (srov. Katechismus, 432).

Kristus (srov. Katechismus, 436–440) pochází z řeckého překladu hebrejského výrazu „Mesiáš“ a znamená „pomazaný“. Stává se Ježíšovým vlastním jménem „protože on dokonale plní božské poslání, které toto jméno vyjadřuje. V Izraeli bývali totiž ve jménu Boha pomazáni ti, kteří mu byli zasvěceni k poslání, jež jim svěřil“ (Katechismus, 436). Tak tomu bylo v případě kněží, králů a výjimečně i proroků. Takový měl být „par excellence“ případ Mesiáše, kterého měl Bůh poslat, aby nastolil s konečnou platností své království. Ježíš splnil mesiánskou naději Izraele ve své trojí funkci kněze, proroka a krále (srov. tamtéž). Ježíš „přijal titul Mesiáše, na který měl právo (srov. Jan 4, 25–26; 11, 27), avšak ne bez výhrad, protože část jeho současníků jej chápala podle pojetí příliš lidského (srov. Mt 22, 41–46), v podstatě politického (srov. Jan 6, 15; Lk 24, 21)“ (Katechismus, 439).

Ježíš Kristus je Boží pomazaný, jednorozený Syn Boží (srov. Katechismus, 441–445). Ježíšovo synovství vůči jeho Otci není adoptivní synovství, jako to naše, ale přirozené božské synovství, to znamená „jedinečný a věčný vztah Ježíše Krista k Bohu, jeho Otci: on je Otcův jednorozený Syn (srov. Jan 1, 14.18; 3, 16.18) a sám Bůh (srov. Jan 1, 1). Věřit, že Ježíš Kristus je Boží Syn, je nutné k tomu, aby člověk mohl být křesťanem (srov. Sk 8, 37; 1 Jan 2, 23)“ (Katechismus, 454).

Evangelia „zmiňují při dvou slavnostních okamžicích – při křtu a při proměnění Krista – Otcův hlas, který označuje Ježíše za svého „milovaného Syna“ (Mt 3, 17; 17, 5). Ježíš se sám představuje jako „jednorozený Syn Boží“ (Jan 3, 16) a tímto titulem potvrzuje svou věčnou preexistenci“ (Katechismus, 444).

Pán (srov. Katechismus, 446–451): „V řeckém překladu starozákonních

knih je nevýslovné jméno, jímž se Bůh zjevil Mojžíšovi (srov. Ex 3, 14), JHVH, přeloženo výrazem „Kyrios“ (Pán). Od té doby se výraz Hospodin (Pán) stává nejčastějším jménem přímo pro označení božství Boha Izraele. V tomto hutném smyslu užívá Nový zákon titulu „Pán“ jak pro Otce, tak – a to je novinka – i pro Ježíše, který je tím uznáván za Boha (srov. 1 Kor 2, 8)“ (Katechismus, 446).

„Tím, že první vyznání víry církve připisují Ježíšovi božský titul Pána, vyhlásují od samého počátku (srov. Sk 2, 34–36), že moc, čest a sláva, náležející Bohu Otci, se vztahují také na Ježíše (srov. Řím 9, 5; Tit 2, 13; Zj 5, 13), protože má „božskou přirozenost“ (Flp 2, 6) a že Otec tuto Ježíšovu svrchovanost ukázal tím, že ho vzkřísil z mrtvých a povýšil ho do své slávy (srov. Řím 10, 9; 1 Kor 12, 3; Flp 2, 11)“ (Katechismus, 449).

Křesťanská liturgická nebo osobní modlitba je poznamenána titulem „Pán“ (srov. Katechismus, 451).

5. Kristus je jediný dokonalý prostředník mezi Bohem a lidmi. Je mistr, kněz a král

„Ježíš Kristus je v jednotě své božské osoby pravý Bůh a pravý člověk; proto je jediným prostředníkem mezi Bohem a lidmi“ (Katechismus, 480). Nejvýstižnější výraz Nového zákona o prostřednictví Krista se nachází v prvním listě Timotejovi: „Je jenom jediný Bůh a jenom jediný prostředník mezi Bohem a lidmi: člověk Kristus Ježíš, který vydal sám sebe jako výkupné za všechny“ (1 Tim 2, 5). Představuje se zde osoba Prostředníka a jeho působení. V listě Židům je Kristus představován jako prostředník Nové smlouvy (srov. Žid 8, 6; 9, 15; 12, 24). Ježíš Kristus je prostředník, protože je dokonalý Bůh a dokonalý člověk, je však prostředník ve svém lidství a skrze něj. Tyto texty Nového zákona představují Krista jako proroka a

zjevovatele, jako velekněze a jako Pána celého stvoření. Nejedná se o tři různé úřady, ale o tři různé aspekty spásitelské funkce jediného prostředníka.

Kristus je prorok ohlášený v Deuteronomiu (18, 18). I lidé měli Ježíše za proroka (srov. Mt 16, 14; Mk 6, 14–16; Lk 24, 19). Samotný začátek listu Židům je toho příkladem. Avšak Kristus je více než prorok: On je Mistr, to je ten, kdo učí z vlastní autority, s autoritou do té doby nepoznanou, která jeho posluchače překvapovala. Svrchovaný charakter Ježíšova učení se zakládá na skutečnosti, že je Bůh i člověk. Ježíš nejenže učí pravdě, ale On sám je Pravda zviditelněná v těle. Kristus, věčné Slovo Otce „je jedinečným, dokonalým a definitivním Slovem Otce, který v něm říká všechno, a nebude už jiné slovo než toto“ (Katechismus, 65). Kristovo učení je definitivní také proto, že s

ním se naplnilo Zjevení Boha lidem v dějinách.

Kristus je kněz. Prostřednictvím Ježíše Krista je prostřednictvím kněžské. V listě Židům, jehož ústředním tématem je Kristovo kněžství, je Ježíš Kristus představován jako Velekněz Nové smlouvy, „velekněz podle řádu Melchisedechova“ (Žid 5, 10; 6, 20), „svatý, nevinný, neposkvrněný“ (Žid 7, 26), „který ,jedinou obětí přivedl k dokonalosti navždy ty, které posvětil“ (Žid 10, 14), to jest jedinou obětí svého kříže“ (Katechismus, 1544). Stejně jako je Kristova oběť – jeho smrt na kříži – jedinečná pro jednotu, která existuje mezi knězem a obětí – nekonečné hodnoty –, tak je i jeho kněžství jedinečné. On je jediná oběť a jediný kněz. Oběti Starého zákona byly předobrazem oběti Kristovy a získávaly svou hodnotu právě pro své zaměření na oběť Kristovu. Na Kristově kněžství, kněžství věčném, má podíl služebné

kněžství a kněžství věřících, kteří ani nepřidávají ani nenahrazují oběť Krista (srov. Katechismus, 1544–1547).

Kristus je Král. Je jím nejen jako Bůh, nýbrž i jako člověk. Kristova svrchovanost je základním aspektem jeho spásitelského prostřednictví. Kristus zachraňuje, protože k tomu má výkonnou moc. Víra církve potvrzuje Kristovu královskou hodnost a vyznává v krédu, že „jeho království nebude mít konce“, a tak opakuje to, co archanděl Gabriel řekl Marii (srov. Lk 1, 32–33). Královská důstojnost Krista byla ohlášena již ve Starém zákoně (srov. Ž 2, 6; Iz 7, 6; 11. 1–9; Dan 7, 14). Nicméně Kristus o své královské hodnosti příliš nemluvil, neboť mezi Židy jeho doby byla velmi rozšířena materiální a pozemská koncepce mesiášského království. Přiznal ho však při jednom zvláště slavnostním okamžiku, když na Pilátovu otázku

odpověděl: „Ano, já jsem král“ (Jan 18, 37). Kristova královská hodnota není obrazná, je skutečná a představuje moc vydávat zákony a soudit. Je to královská hodnota, která se zakládá na skutečnosti, že je vtělené Slovo a náš Vykupitel. ¹⁴ Jeho království je duchovní a věčné. Je to království svatosti a spravedlnosti, lásky, pravdy a pokoje. ¹⁵ Kristus vykonává svou královskou moc tím, že všechny lidi přitahuje k sobě svou smrtí a svým vzkříšením (srov. Jan 12, 32). Kristus, král a pán všehomíra, se stal vysluhovatelem všech, protože „nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za všechny (Mt 20, 28)“ (Katechismus, 786).

Každý věřící „má na těchto třech Kristových funkcích účast a nese odpovědnost za poslání a službu, které z nich vyplývají“ (Katechismus, 783).

6. Celý život Krista je vykupitelský

Pokud jde o Kristův život, „vyznání víry mluví jen o tajemstvích vtělení (početí a narození) a velikonoc (utrpení, ukřižování, smrt, pohřbení, sestup do pekel, vzkříšení, nanebevstoupení). Nic se výslovně neříká o tajemstvích Ježíšova skrytého života ani o jeho veřejné činnosti, avšak články víry, týkající se Ježíšova vtělení a velikonoc, osvětlují *celý* Kristův pozemský život“ (Katechismus, 512).

Celý život Krista je vykupitelský a kterýkoliv jeho lidský čin má nadpřirozenou hodnotu spásy. Dokonce i v těch nejprostších a zdánlivě méně důležitých Ježíšových činech je účinné vykonávání jeho prostřednictvím mezi Bohem a lidmi, protože jsou to vždy činy vtěleného Slova. Tuto nauku pochopil do velké hloubky sv. Josemaría, který učil

proměňovat všechny cesty země v božské cesty posvěcování: „Přišla plnost času. Ale k vyplnění tohoto úkolu (...) se v Betlémě narodí dítě. Je to Spasitel světa. Avšak dříve, než promluví, miluje skutky. Nepřináší magické formule, neboť ví, že vykoupení, které nabízí, musí proběhnout v srdci člověka. Jeho první činy nejsou nic jiného než úsměv a pláč dítěte, nevinný spánek vtěleného Boha. A to všechno proto, abychom si ho zamilovali a bez ostychu ho mohli vzít do náruče.“ ¹⁶

Roky skrytého Kristova života nejsou jen pouhou přípravou na jeho veřejné působení, ale skutečnými vykupitelskými činy, zaměřenými na dovršení velikonočního tajemství. Skutečnost, že Ježíš sdílel velkou část svého života život naprosté většiny lidí, má velký teologický význam: obyčejný rodinný a pracovní život v Nazaretě. Nazaret se tak stává lekcí rodinného života, lekcí práce. ¹⁷

Kristus uskutečňuje naši spásu i během dlouhých let práce skrytého života a tak dává běžné práci křesťana a miliónů lidí dobré vůle její plný božský smysl v dějinách spásy: „Ježíš rostl a žil jako jeden z nás, zjevil nám, že lidská existence, obyčejné a všední jednání, má jistý božský smysl.“ ¹⁸ —

José Antonio Riestra

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 484–570, 720–726, 963–975.

– Benedikt XVI. – Joseph Ratzinger, *Ježíš Nazaretský*. Barrister&Principal 2011.

1Sv. Augustin, *De Trinitate*, 2, 5, 9; srov. 4. lateránský koncil: DS 801.

2Jan Pavel II., *Redemptoris Mater*, 25–III–1987, 8; srov. Pius IX., bula *Ineffabilis Deus*; Pius XII., bula

Munificentissimus Deus , AAS 42
(1950) 9768; Pavel VI., ap. exh.
Marialis cultus , 25; CIC, 488.

3Sv. Lev Veliký, dopis *Lectis
dilectionis tuae*: DS 291–294.

4Sv. Basil, *In Christi generationem*, 5.

52. vatikánský koncil, konst. *Lumen
gentium*, 59; srov. vyhlášení dogmatu
o nanebevzetí nejsvětější Panny
Marie papežem Piem XII. v roce
1950: DS 3903.

6Srov. Pius XII., enc. *Ad coeli
reginam*, 11–10–1954: AAS 46 (1954)
625–640.

7Srov. AAS 46 (1954) 662–666.

82. vatikánský koncil, konst. *Lumen
gentium*, 56.

9Tamtéž, 61.

10Tamtéž, 62.

11Srov. AAS 56 (1964) 1015–1016.

12Srov. Pavel VI., exh. *Marialis cultus*, 56.

132. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 66.

14Srov. Pius XI., enc. *Quas primas*, 11–11–1925, AS 17(195)599.

15Srov. Římský misál, *Preface mše o Ježíši Kristu, Králi*.

16Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 36.

17Srov. Pavel VI., *Promluva v Nazaretě*, 5–1–1964; *Insegnamenti di Paolo VI.*, 2 (1964) 25.

18Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 14.

.....